

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ,
ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

**КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА
СТРАХУВАННЯ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з навчальної дисципліни

«БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

для здобувачів

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної

програми 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва програми)

факультету фінансово-економічного

(назва факультету)

**Київ
2023 рік**

Федина В. В. Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Біржова діяльність» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»: методичні рекомендації. Київ: НАСОА, 2023. 54 с.

Рецензенти:

Бондарук Т. Г., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національної академії статистики, обліку та аудиту;

Онишко С. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету.

Затверджено на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Протокол від «12» вересня 2023 року № 2

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСОА

Протокол від «22» вересня 2023 року № 2

Викладено методичні рекомендації з підготовки, структури, оформлення та порядку виконання самостійної роботи з дисципліни «Біржова діяльність» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Методичні рекомендації призначені для використання при проведенні самостійної підготовки здобувачів. Містять теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань, питання, що виносяться на самостійне вивчення за кожною темою навчальної дисципліни, тестові завдання, критерії оцінки самостійної роботи здобувачами, рекомендовану літературу.

©Федина В.В.

Київ: НАСОА, 2023

ЗМІСТ

Передмова	4
Теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань	5
Перелік питань, що виносяться на самостійне вивчення за кожною темою дисципліни	32
Тестові завдання за питаннями навчальної дисципліни	35
Критерії оцінки стану виконання самостійної роботи здобувача з навчальної дисципліни	50
Список рекомендованої літератури	52

ПЕРЕДМОВА

Самостійна робота здобувачів вищої освіти займає досить важливе і значне місце у навчанні здобувачів і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом поза навчальними заняттями. Самостійне вивчення предмету не тільки поглиблює знання здобувача, воно формує у нього уміння працювати з літературою, творчо мислити, користуватися надбаними знаннями.

Самостійна робота здобувача вищої освіти в процесі вивчення кожної теми курсу сприяє формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодшої людини, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача.

Основними видами самостійної роботи здобувача є:

- опрацювання змісту підручників, посібників;
- опрацювання тексту (конспекту) лекцій;
- опрацювання питань, передбачених програмою та винесених на самостійне вивчення;
- підготовка до семінару, практичного заняття;
- підготовка до різних видів поточних і підсумкових контрольних заходів (до тестового контролю, контрольної роботи, модульного контролю, семестрового контролю);
- підготовка рефератів, повідомлень, презентацій, тез, статей тощо;
- виконання практичних завдань, розв'язання задач, виконання тренінгових вправ тощо;
- проведення досліджень із заданої проблематики.

Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Біржова діяльність» для здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» розроблені на основі силабусу з метою практичної допомоги здобувачам вищої освіти при виконанні самостійної роботи.

**ТЕОРЕТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ,
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ**

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
ОРГАНІЗАЦІЙНО – ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ
БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БІРЖІ ТА ЇЇ ВИДИ

Ключові слова: біржа, біржова діяльність, цінний папір, акція, дивіденд, біржова діяльність, організований ринок, локальний ринок, базар, ярмарок, аукціон, біржовий ринок, біржа, спотовий контракт, форвард, ф'ючерс, опціон.

Короткий опис теми:

Біржа (нім. Börse, від пізньолат. Bursa – гаманець) – це місце, де укладаються угоди між покупцями та продавцями. Фактично на біржі дуже часто відсутні прямі продавці і покупці, а їх функції виконують представники перших і других, так звані *посередники*.

Біржа – це фінансова структура, яка виступає посередником між різного роду продавцями і покупцями на торговому ринку, контролює законність здійснюваних угод і є гарантом виконання зобов'язань між сторонами угоди.

Біржова діяльність необхідна для того, щоб забезпечити організацію біржових торгів, матеріально-технічну базу, гласність та публічність проведених торгів, а також для розробки правил біржової торгівлі та допуску цінних паперів, а також для здійснення постійного контролю за проведеними на біржі угодами.

В світі існує багато бірж, найкрупнішими з яких є Нью-Йоркська і Лондонська.

Тобто *біржа* – це майданчик, де покупці і продавці можуть скласти угоди між собою. *Біржа* – це чітко організована структура, яка працює за певними правилами. Зазвичай, контроль за роботою бірж, здійснюється державними органами нагляду.

Біржова діяльність – це сукупність організаційно-правових відносин між професійними та непрофесійними учасниками з приводу біржової торгівлі на біржовому ринку.

Біржова діяльність була сформована на засадах організованого ринку, тому їй притаманні загальні характеристики ринку.

Біржовий ринок – це особлива історично організована форма ринку, що наділена рисами, не притаманними для інших ринків, і виступає вищою мірою виявлення ринкових відносин.

Біржовий ринок є найвищою формою організованого ринку, на якому функціонують товарні, фондові та валютні та ін. біржі.

Основою біржової діяльності є біржова торгівля на біржах. Біржова торгівля організовується з метою полегшення самого процесу торгівлі, вироблення більш ефективнішого механізму прозорого і конкурентного ціноутворення, акумуляції і трансферту інвестиційного капіталу, а також для захисту інтересів як продавців, так і покупців від цінової нестабільності.

Усі біржі можна класифікувати в залежності від різноманітних якостей, які є їх відмітними особливостями.

Виділяють декілька видів бірж в залежності від класифікаційних ознак:

- за видом товару, що пропонується;
- за принципом організації;
- у відповідності до учасників;
- за роллю і місцем у міжнародній торгівлі.

I. Найвідоміша класифікація бірж за видом товару, що пропонується. Тут виділяють декілька видів бірж: фондові, товарні, валютні (останні не плутати з Forex, що є позабіржовим ринком).

Фондові біржі. Фондова біржа – це сукупність правил і механізмів, які дозволяють вести операції з купівлі-продажу цінних паперів (наприклад, акцій), і на сьогоднішній день є одним з найбільш привабливих інструментів для інвестування.

Фінансовий інструмент – це фінансовий документ (цінний папір, грошове зобов'язання, ф'ючерс, опціоні т.п.), продаж чи передача якого забезпечує отримання грошових коштів.

Товарні біржі. Ці біржі покликані для торгівлі будь-яким товаром.

Товарна біржа – це оптовий ринок, на якому укладаються угоди купівлі-продажу на певні групи товарів. Спектр товарів, які продаються на товарній біржі, досить широкий, починаючи від дорогоцінних металів і нафти, і закінчуючи бавовною і пісною свининою.

Валютні біржі. Валютна біржа – це місце, де здійснюється купівля-продаж національних валют за певним курсом, який складається на ринку, виходячи із запиту та пропозицій на певний проміжок часу.

II. Класифікація бірж за принципом організації. Тут можна виділити три основних напрямки – державні, приватні і змішані біржі.

1. **Державні біржі** – створюються державою на основі діючого законодавства. Отримати допуск сюди може будь-який підприємець з певним розміром валового доходу (обороту). Головна умова – бути в торговому реєстрі. В основному, такі біржі знаходяться в континентальній Європі.

2. **Приватні біржі** – тут обмежена кількість учасників. На цих біржах дозволяється бути присутніми лише членам біржової корпорації, яка представляє собою акціонерну спілку з публічною звітністю та великою кількістю членів. Указаний в статуті біржі основний капітал поділяється на певну кількість паїв або біржових сертифікатів. Кожен член біржі повинен

мати не менше одного сертифіката (пай), який дає право складати угоди в приміщенні біржі. Для того, щоб стати членом такого майданчика необхідно придбати сертифікат (пай). Приватні біржі найбільш розповсюджені у США та Великобританії.

3. **Змішані біржі** (за походженням та за складом учасників) – у складі засновників виступають центральні та місцеві органи державного управління з одного боку, і недержавні структури, з іншого. Жоден з двох елементів (державний і колективно-приватний) як правило не є переважним, хоча питома вага в капіталі коливається на користь тієї чи іншої групи. Такі біржі працюють, в основному, в Західній Європі.

III. Класифікація бірж у відповідності до учасників. Існує два види бірж у відповідності до учасників – *відкриті та закриті*.

1. У торгах на **відкритих біржах**, окрім постійних членів і біржових посередників, можуть брати участь і відвідувачі. Ступінь відкритості біржі безпосередньо пов'язана з торговою стратегією. Найчастіше відкритість біржі використовується в рекламних цілях або для поживлення торгів. До того ж, відкритість бірж можна пояснити нерозвиненістю біржового механізму, що дозволяє брати участь у торгах непрофесіоналам.

Вдосконалення біржової торгівлі призводить до більш закритого характеру діяльності, орієнтує на зростання професіоналізму, формування ділових зв'язків на основі взаємної довіри між торгуючими сторонами.

2. На **закритих біржах** безпосередні покупці і продавці до торгів не допускаються. Замість них це роблять члени біржі та особи, які грають роль біржових посередників. Такий принцип вважається правильним тому що біржовий трейдинг – це досить високі ризики.

Сучасні біржі за кордоном в основному є закритими, оскільки біржова торгівля пов'язана з високими ризиками і вимагає високого професіоналізму.

Питання для самоконтролю знань:

1. Сутність понять «біржа» та «біржова діяльність».
2. Класифікаційні ознаки бірж.
3. Сутність фондової біржі.
4. Сутність товарної біржі.
5. Сутність валютної біржі.
6. Класифікація бірж за роллю та місцем у міжнародній торгівлі.
7. Класифікація бірж у відповідності до учасників.
8. Класифікація бірж за принципом організації.
9. Класифікація бірж за видом товару, що пропонується.
10. Сутність понять «трейдер» та «трейдинг».

Рекомендована література:

Базова: [2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [4, 7, 8]

Інформаційні ресурси: [2, 3, 13]

ТЕМА 2. ВИНИКНЕННЯ БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ключові слова: біржа, біржова торгівля, інституалізація, асоціація бірж, регулювання біржової діяльності, біржовий ринок, установчий договір, статут, правила торгівлі, регульовальна та регульована підсистеми, модель регулювання біржової діяльності, державне регулювання; саморегулювання.

Короткий опис теми:

Започаткування біржової торгівлі в Україні пов'язують із відкриттям у **1796 р. товарної біржі у м. Одеса** та у **1834 р. – у м. Кременчук.**

Загалом, можна виділити наступні етапи розвитку біржової торгівлі в Україні.

1796-1860 рр. Зародження біржового руху. Характерними особливостями цього періоду є створення та функціонування кількох товарних бірж з незначними обсягами угод та недосконалістю механізмів організації товарів, а також те, що не всі товари були предметом біржового обороту.

1861-1900 рр. Активізація і спеціалізація біржової торгівлі. Характерним для цього періоду є економічне піднесення і розвиток товарно-грошових відносин. Товарні біржі створюються у всіх торгових центрах України, будуються елеватори, з'являються комерційні банки, починає працювати так званий підтоварний кредит, в основному для торгівлі хлібом, розширюються мережі залізниць, вдосконалюються транспортні засоби, що суттєво впливає на інтенсивність розвитку біржової торгівлі.

1900-1914 рр. Інституалізація біржового ринку. Біржі цього періоду надійно увійшли у народне господарство країни і мали суттєву питому вагу на оптовому товарному ринку. Як правило, це були спеціалізовані біржі з торгівлі окремими видами продукції, а саме хлібні біржі, фруктові, м'ясні, винні та інші, серед яких найбільші біржові обороти мала Київська товарна біржа, Миколаївська хлібна та Одеська зернова біржі.

1914-1921 рр. Повне припинення біржової діяльності. Початок Першої світової війни, а потім Лютнева та Жовтнева революції 1917 р. призвели до повного припинення діяльності всіх товарних бірж України. Після цих подій, біржі вже не відродилися такими, якими вони існували до цього.

1921-1928 рр. Відродження біржової торгівлі в умовах нової економічної політики (НЕПу). Внутрішня економічна політика держави дозволила відновити роботу всіх товарних бірж, що діяли до 1917 р.

У **1927 р.** на засіданні Ради Народних Комісарів (Раднарком) було

прийнято рішення про перегляд функцій бірж і скорочення їх кількості. В результаті з 18 бірж, які діяли на той час в Україні, залишилося лише чотири. У **1930 р.** Постановою Ради народних комісарів діяльність бірж була зупинена в результаті проведеної колективізації та повного одержавлення економіки.

1990 р. Відродження біржової торгівлі за умов становлення ринкових відносин.

Характерними особливостями становлення біржового ринку цього періоду є: з'ясування його економічної сутності; створення правової бази; формування організаційної структури; опрацювання функціональної моделі; опрацювання механізму біржового ціноутворення.

1992-1994 рр. Спад біржового розвитку та біржової активності. Поступово скорочувалися обсяги біржових угод, кількість діючих товарних бірж, у тому числі й таких, що торгували агропродукцією і зерном.

1995-1996 рр. Поворотний момент розвитку бірж в Україні. Після впровадження попереднього Закону України 1992 р., тільки Закон України «Про оподаткування доходів підприємств» від 28.12.1994 р., дає законодавчу основу для відродження біржової діяльності в Україні, оскільки податок на посередницьку діяльність знижено до 45%. Це і обумовило у 1995 р., значну активізацію біржового ринку. Активну участь у становленні біржових сировинних ринків бере уряд. Приймаються концепції розвитку біржових сільськогосподарських та фондових ринків, видаються Укази Президента України з проблем біржового будівництва.

Враховуючи світовий досвід роботи бірж, зокрема практику союзів, асоціацій та інших об'єднань для координації діяльності, захисту інтересів своїх членів та реалізацію спільних програм, у **1996 р. була заснована Національна асоціація бірж України (НАБУ).** Засновниками асоціації стали 23 найкрупніших на той час біржі України.

Асоціація бірж – це неприбуткове об'єднання юридичних осіб, які визнані біржами у відповідності до законодавства, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників біржового ринку.

1997 р. до нашого часу. Активізація біржової діяльності та зростання кількості бірж. У цей період активізувалась діяльність бірж України в різних сферах розвитку економіки держави.

Починаючи з **1999 р.** спостерігається значна активізація біржової торгівлі взагалі, та біржової торгівлі агропродовольчою продукцією зокрема.

Біржі розвиваються швидкими темпами, і менше ніж за 23 роки їх кількість зросла із 64 бірж у 1992 році до 555 у **2015 році.** Це стало можливим завдяки сировинному напрямку торгівлі. Ці дані представлені без урахування фондових бірж та їх філій, а також без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Починаючи з 2015 р. до тепер кількість бірж поступово збільшується.

Найменш численними групами бірж в Україні є фондові біржі та їх філіали, а також валютні біржі. Ринок цінних паперів найменше розвинений

в нашій країні, а це означає, що і фондовий ринок в біржовій діяльності поки що знаходиться на експериментальному рівні. Діяльність фондових та валютних бірж, як інфраструктурних елементів фінансового ринку і економіки в цілому, регламентується і регулюється Законами України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків», «Про валюту і валютні операції».

Біржова діяльність має два історичні шляхи регулювання:

- **регулювання з боку держави (державне регулювання);**
- **регулювання з боку бірж та інших учасників ринку (застосування принципу саморегулювання біржового ринку).**

Розробка правової основи державного регулювання біржової діяльності в Україні базується на чинних законах, постановах, рішеннях, положеннях і указах. Основними є:

- Конституція України.
- Цивільний кодекс України.
- Господарський кодекс України.
- Податковий кодекс України.
- Закон України «Про товарні біржі» (стара назва «Про товарну біржу») від 10.12.1991 р.
- Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (стара назва «Про цінні папери та фондовий ринок») від 23.02.2006 р.
- Закон України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» (стара назва «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні») від 30.10.1996 р.
- Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку та умов видачі ліцензії на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів)» від 14.05.2013 р.
- Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку» від 14.05.2013 р.
- Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з торгівлі цінними паперами» від 14.05.2013 р.
- Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про сертифікацію фахівців з питань фондового ринку» від 13.08.2013 р.
- Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про функціонування фондових бірж» від 22.11.2012 р.

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» від 12.09.2019 р.

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» від 19.06.2020 р.

- Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 р.

Питання для самоконтролю знань:

1. Основні задачі Національної асоціації бірж України.
2. Головні етапи розвитку біржового ринку України.
3. Наведіть перелік функціонуючих бірж України.
4. Внутрішньобіржові нормативні акти.
5. Сутність регулювання біржової діяльності.
6. Органи державного регулювання біржового ринку України.
7. Державне регулювання біржової діяльності.
8. Правова основа державного регулювання біржової діяльності в Україні (існуюча нормативно-правова база).
9. Цілі державного регулювання біржового ринку в Україні.
10. Сутність та особливості саморегулювання біржової діяльності.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [3, 7, 8, 10, 11, 12, 13]

Інформаційні ресурси: [2, 3, 8, 13]

ТЕМА 3. СТВОРЕННЯ БІРЖІ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

Ключові слова: біржа; загальні збори; Біржовий комітет; Виконавча дирекція; біржові відділи.

Короткий опис теми:

Біржа – організація, яка створюється на добровільній основі зацікавленими юридичними і фізичними особами у порядку, встановленому законодавством.

Біржа є організацією, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має за мету надання послуг в укладенні біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій на товари, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу і пов'язаних з ним торговельних операцій.

Заснування біржі здійснюється шляхом укладення засновниками угоди,

яка визначає порядок та принципи її створення, склад засновників, їх обов'язки, розмір і строки сплати пайових, вступних та періодичних внесків.

Біржа організовується на основі добровільного рішення засновників про початок її діяльності, без обмеження строків функціонування. **Засновниками біржі** є учасники ініціативної групи, які укладають між собою угоду і є її організаторами. Склад засновників залежить від виду біржі. Чисельність членів бірж, як правило, обмежена і залежить від розмірів статутного фонду і номінальної вартості акції або паю.

Склад учасників, які укладають угоди на біржах, визначається **Правилами біржової торгівлі** і може відрізнятися залежно від того, якою є біржа – відкритою чи закритою.

Біржа створюється за рішенням зборів засновників. Вони вносять пай, розмір якого визначається зборами засновників. Після того, як визначено склад засновників, вони укладають між собою установчий договір, де чітко визначають свої права та обов'язки, сферу та напрямок діяльності, участь у фінансуванні витрат на створення біржі, способи форми внесення членських внесків і взаємну відповідальність.

Біржа набуває права юридичної особи з часу державної реєстрації, а право на проведення біржових торгів – після отримання ліцензії на право біржової торгівлі.

Членом біржі можуть бути юридичні та фізичні особи (резиденти та нерезиденти), які беруть участь у статутному капіталі або вносять членські або інші цільові внески в майно біржі, передбачені її статутом. Членство на біржі дає право брати участь у біржовій торгівлі, приймати рішення на загальних зборах біржі і в інших органах керівництва біржею, брати участь у розподілі прибутку або дивідендів та інші переваги.

Біржі є юридичними особами, вони беруть участь в торгах від свого імені, несуть самостійну майнову відповідальність, не відповідають за борги інших організацій і держави, які в свою чергу не відповідають за борги бірж. Вони діють на принципах самоврядування, самоокупності, мають самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в банках, печатку зі своїм логотипом та назвою.

Органи управління біржею включають громадську і стаціонарну структури.

До громадської структури відносять такі органи управління біржею, як:

- загальні збори засновників і членів біржі,
- біржовий комітет (рада),
- правління (дирекція) біржі.

В свою чергу до стаціонарної структури належать:

- спеціалізовані органи,
- виконавчі органи.

Вищим органом управління біржі є загальні збори засновників і членів біржі. В роботі загальних зборів без права вирішального голосу

можуть брати участь службовці біржі, запрошені та інші особи.

До стаціонарної структури належать спеціалізовані та виконавчі органи, які здійснюють господарську діяльність, поточну роботу біржі та виконують рішення, які приймають загальні збори членів біржі.

Спеціальні функції виконують спеціалізовані органи.

Котирування (біржове котирування) – сукупність методів та правил (методика), які дають змогу виявити середні об'єктивні ціни на певний товар (групу товарів) / біржовий товар (групу біржових товарів) на основі цін угод / біржових угод або на інших засадах.

Котирувальна ціна (котировка) – ціна товару/біржового товару, визначена на підставі критеріїв та методів обчислення, встановлених певною методикою розрахунку котирувальних цін; це ціна (курс, відсоткова ставка) товару, яку оголошує продавець чи покупець і за якою вони готові зробити купівлю чи продаж (пропонується оферта).

До комерційних організацій, які створюються біржою відносяться розрахункова палата, біржові складські приміщення.

1) **Розрахункова палата** веде розрахунки з членами біржі за біржовими операціями, регулює процедури здійснення платежів.

2) **Складські приміщення** використовуються біржою для організації постачання товарів. Склади можуть належати біржам, а можуть бути орендовані.

До виконавчих органів відносяться підрозділи, які здійснюють підготовку та проведення біржових торгів:

1) **відділ реєстрації**, який забезпечує реєстрацію біржових посередників, веде облік реквізитів і кадрового складу, здійснює видачу паролів, акредитацію брокерів, біржових перепусток;

2) **відділ економіки**, який здійснює взаєморозрахунки між біржовими посередниками та біржею;

3) **відділ зібрання інформаційного банку**, який отримує інформацію від посередників та клієнтів, цілодобово відповідає на питання і запити брокерів;

4) **інформаційно-розрахунковий центр**, який здійснює технічне обслуговування комп'ютерної техніки, акустику біржової зали і програмне забезпечення бази даних;

5) **відділ розповсюдження біржової інформації**, який займається розповсюдження біржової інформації серед брокерів і маклерів про результати торгів, які відбулися, про товарні ринки, проринкову кон'юнктуру;

6) **відділ маклерів (торговий відділ)**, який здійснює торги, реєструє операції, оформляє результати торгів, починає торги, повідомляє про закінчення торгів;

7) **ф'ючерсний відділ**, який реєструє біржових посередників для участі у ф'ючерсних торгах;

8) **аналітичний відділ**, який розробляє методи аналізу біржової діяльності, обробляє аналітичну біржову інформацію з метою подання

результатів в ЗМІ;

9) *служба безпеки*, яка здійснює спостереження порядку перепусток, дотримання загальної дисципліни, забезпечує збереження майна.

Питання для самоконтролю знань:

1. Біржа як суб'єкт господарювання.
2. Засновники біржі: хто може бути засновником біржі, їх права та обов'язки.
3. Членство на біржі: хто може бути членом біржі, права членів біржі.
4. Органи управління біржою.
5. Громадська структура управління біржою.
6. Стаціонарна структура управління біржою.
7. Компетенції загальних зборів біржі.
8. Функції правління (дирекції) біржі.
9. Спеціалізовані органи (відділи) біржі.
10. Виконавчі органи біржі.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [3, 7, 8, 10, 11, 12, 13]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 8, 13]

ТЕМА 4. ОСНОВИ ВЗАЄМОВІДНОСИН БІРЖ З УЧАСНИКАМИ ТОРГІВ

Ключові слова: учасники біржових торгів, угода, брокери, брокерська фірма, брокерська кантора, член біржі, брокерський звіт.

Короткий опис теми:

Учасниками біржових торгів є члени і особи біржі, що мають відповідно до Закону і Правил біржової торгівлі право брати участь у біржових торгах.

Склад учасників біржової торгівлі визначається залежно від видубіржі і прийнятими законодавством актами.

Присутніх у біржовому залі можна умовно поділити на наступні групи:

- 1) ті, що укладають угоду;
- 2) ті, що організують результат операції;
- 3) ті, що контролюють хід ведення біржових торгів;
- ті, що спостерігають за веденням торгу.

Укладати угоди мають право такі учасники біржових торгів:

- **на закритій біржі:**
- ✓ члени біржі та їх представники;
- ✓ брокери, акредитовані на біржі.

– **на відкритій біржі:**

- ✓ члени біржі та їх представники;
- ✓ брокери, акредитовані на біржі;
- ✓ клієнти, що бажають взяти участь у процесі торгівлі. Ними можуть бути члени будь-якої біржі, постійні чи разові її відвідувачі, як фізичні, так і будь-які юридичні особи, включаючи брокерські фірми, брокерські контори, незалежних брокерів, інституціональних інвесторів, до яких відносяться інвестиційні інститути, банки, холдингові і фінансово-холдингові компанії, фонди майна, страхові компанії, а також трейдери.

Групу, що організує результат біржових операцій, представляють співробітники біржі, що знаходиться (працюють) у біржовому залі. До них належать:

- ✓ маклери, які проводять біржовий торг;
- ✓ оператори – помічники маклера, що фіксують укладення угод у своєму колі («біржовій ямі» (див. Тема 8));
- ✓ співробітники розрахункової (клірингової) палати, що допомагають брокерам оформити укладену операцію;
- ✓ працівники відділу експертизи біржі, які організують проведення експертизи товарів, що виставлені на торг, і надають необхідну консультацію учасникам торгів;
- ✓ працівники юридичного відділу біржі, які консультують при оформленні укладення операцій і складанні біржових контрактів;
- ✓ клерки, помічники брокерів;
- ✓ співробітники інших підрозділів біржі.

Групу, що контролюють хід ведення біржових торгів представляють уповноважені державні представники, члени біржового комітету (ради), члени ревізійної комісії, старший маклер і начальник відділу організації торгів на біржі.

Групу, що спостерігає за веденням біржового торгу, складають так звані гості. До їхнього складу включаються представники преси (постійно акредитовані на біржі або разові), а також разові відвідувачі, що не отримали права на укладення операції, але мають право дати необхідну вказівку брокеру, що виконує їх доручення.

На біржовому ринку необхідно, як правило, наявність двох брокерів, один з яких представляє інтереси продавця, а другий – інтереси покупця.

Брокер-покупець (брокер, що представляє інтереси покупця) – біржовий брокер, який подав заявку на купівлю товару, або висловив бажання купити товар при обговоренні пропозиції на продаж.

Брокер-продавець (брокер, що представляє інтереси продавця) – біржовий брокер, який подав заявку на продаж товару, або пропонує товар при обговоренні пропозиції на купівлю.

Брокерська фірма – це, як правило, приватне індивідуальне чи колективне (групове) підприємство, яке є юридичною особою і власником майна та прибутку (за вирахуванням податків та інших обов'язкових платежів у бюджет).

Брокерська контора – підприємство з правами юридичної особи, створене іншим підприємством, членом біржі або їх незалежними підрозділами. Майно і прибуток брокерської контори належать підприємству, що її створило (власнику).

*Після укладення договору на брокерське обслуговування або договору-доручення клієнт повинен надати брокерській фірмі (конторі) окреме доручення на право укласти угоди від його імені. Тільки за наявності такого доручення може бути дійсним **біржовий контракт**, яким оформляється укладена брокером за дорученням клієнта біржова угода.*

Біржовий контракт – договір про виконання угоди щодо поставки біржового товару натомість грошової оплати, укладення якого є можливим лише між членами біржі за формою, встановленою правилами біржі.

На біржовому ринку продавець і покупець також можуть бути пов'язані через дилера.

Дилер – це фізична особа, яка є уповноваженою особою брокерської контори або учасником торговельно-інформаційної системи, або фірма, що здійснює цивільно-правові угоди щодо біржових об'єктів, які передбачають оплату біржових об'єктів проти їх поставки новому власнику від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам.

Питання для самоконтролю знань:

1. Форми взаємовідносин бірж з учасниками торгів.
2. Сутність акціонерно-пайової форми взаємовідносин бірж з учасниками торгів.
3. Особливості та відмінності брокерської та комісійної форм взаємовідносин бірж з учасниками торгів.
4. Форми взаємовідносин окремих брокерів або брокерських фірм і контор з клієнтами.
5. Сутність та значення брокерської фірми (контори) у біржовій діяльності.
6. Сутність та особливості договору на брокерське обслуговування.
7. Сутність та особливості договору-доручення.
8. Брокер: економічна сутність н біржових торгах, повноваження, особливості діяльності.
9. Винагорода брокерських фірм (контор) та брокерів.
10. Інші посередники процесу біржових торгів.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [3, 7, 8, 10, 11, 12, 13]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 8, 13]

ТЕМА 5. БІРЖОВИЙ ТОВАР ТА БІРЖОВІ УГОДИ

Ключові слова: біржовий товар, речовий товар, якість продукції, біржова одиниця, цінні папери, валюта, біржова угода..

Короткий опис теми:

Біржовий товар – це продукт, який є об'єктом біржової торгівлі. Не будь-який з числа існуючих в економіці товарів може продаватися і купуватися на біржі, а лише той, який відповідає певним вимогам. Яким саме? Для того щоб відповісти на це питання, згадаємо характерні риси біржової торгівлі.

По-перше, біржова торгівля ведеться за відсутності товару. Отже, товар який продається і купується на біржі повинен бути стандартним, тобто відповідати встановленим вимогам щодо якості та іншим параметрам, передбаченим чинним законодавством. Стандартизація біржових товарів робить їх взаємозамінними в межах певних груп видів товарів.

По-друге, на біржах торгують великими партіями товарів. Це означає, що біржовий товар характеризується масовістю: випускається у великому обсязі великим числом виробників і призначається для широкого кола споживачів.

По-третє, біржова торгівля характеризується вільним ціноутворенням. Тому до біржових товарів можуть бути віднесені лише ті товари, ціни на які вільно встановлюються відповідно до попиту і пропозиції та конкуренції.

У світовій практиці виділяються наступні основні класи біржових товарів:

- речові товари (товарна біржа);
- цінні папери (фондова біржа);
- іноземна валюта (валютна біржа).

У кожному з названих класів також не вся маса вироблених товарів може стати об'єктом біржової торгівлі, а лише ті товари, які відповідають перерахованим вище вимогам:

- стандартні і взаємозамінні;
- є масовими;
- ціни на які формуються вільно.

З розвитком біржової торгівлі перелік біржових товарів ускладнюється і множитья, в першу чергу це відноситься до класу цінних паперів.

Характерними рисами речового біржового товару є:

- масовий характер виробництва і споживання;
- стандартизованість;
- гарна збереженість;
- транспортбельність;
- незалежність якісних характеристик товару від конкретного

споживача;

– коливання цін під впливом природних, сезонних, політичних та інших факторів.

У світовій практиці на товарних біржах обертаються приблизно 100 видів товарів. Це – товари, що пройшли лише первинну переробку, тобто сировина і напівфабрикати.

Біржовий товар, представляється на біржі у вигляді товарних зразків, каталогів, тому в зв'язку з цим весь товарний ряд повинен бути стандартизований. Стандартизація здійснюється за кількістю і якістю, умовами зберігання та транспортування. Як відомо, якість товару – це задоволення основних вимог споживача при використанні його за призначенням.

Біржовий стандарт – повсюдна практика, яка полегшує торгівлю будь-якими товарами. *Призначення стандартів* – законодавче встановлення переліку властивостей продукції та кількісного значення показників цих властивостей, а також наявність стандартних вимог до якості певної категорії.

Цінні папери – це особливий товар, який обертається на своєму власному ринку – ринку цінних паперів. Вони не мають ні речовинної, ні грошової споживчої вартості, тобто не являються ні фізичним товаром, ні послугою.

Як будь-яка економічна категорія цінний папір має відповідні характеристики: *тимчасові, просторові, ринкові*.

Тимчасові характеристики:

– термін існування цінного паперу: коли випущена в обіг і на який період (або безстроково);

– походження: чи веде початок цінний папір від своєї первинної основи (товару, грошей) або від інших цінних паперів.

Просторові характеристики:

– форма існування: паперова (документарна) або безпаперова (бездокументарна);

– національна приналежність: цінний папір вітчизняний або іншої держави, тобто іноземний;

– територіальна приналежність: в якому регіоні країни випущений даний цінний папір.

Ринкові характеристики:

– тип активу, що лежить в основі цінного паперу, або її вихідна основа (товари, гроші, сукупні активи фірми та ін.);

– форма володіння: цінний папір на пред'явника або на конкретну особу (юридична, фізична);

– форма випуску: емісійна, тобто випускається окремими серіями, всередині яких всі цінні папери абсолютно однакові за своїми характеристиками, або неемісійна (індивідуальна);

- форма власності та вид емітента, тобто хто випускає на ринок цінний папір: держава, корпорації, приватні особи;
- характер оборотності: вільно обертається на ринку або є обмеження;
- економічна сутність з точки зору виду прав, які дає цінний папір її власнику;
- рівень ризику: високий, низький і т.п.;
- наявність доходу: виплачується за цінним папером якийсь дохід чи ні;
- форма вкладення коштів: при покупці цінних паперів позичаються гроші в борг або набувається право власності.

Сутність будь-якої біржової угоди – це укладення договору між двома сторонами в межах умов, які диктує біржа (валютна, товарна, фондова або інша). При цьому угода обов'язково підлягає реєстрації, а **її зміст являє собою** зазначення об'єкта угоди, обсягів зобов'язань, ціни, строку виконання та термінів розрахунків. Угоди укладаються на торгові активи, які були допущені до котирування.

Залежно від способу укладання угоди з біржовими товарами, їх поділяють на затверджені та незатверджені.

Затверджені угоди не вимагають додаткового узгодження умов або звірки параметрів угоди, тобто для таких угод життєвий цикл буде включати укладення, кліринг і розрахунки, виконання угоди.

До затверджених відносять угоди, укладені у письмовій формі, комп'ютерні (електронні) і угоди, які мають взаємне узгодження умов і розрахунків за ними.

Питання для самоконтролю знань:

1. Сутність біржового товару та класи біржових товарів.
2. Характерні риси речового біржового товару.
3. Стандартизація та сертифікація товару в біржовій практиці.
4. Властивості цінного паперу.
5. Класи цінних паперів.
6. Взаємозв'язок ризикованості цінних паперів та їх дохідності.
7. Валюта та валютний курс.
8. Валютне котирування.
9. Пряме і зворотне котирування.
10. Сутність і зміст біржової угоди.
11. Етапи біржової угоди.
12. Угода з реальним товаром.
13. Обов'язкові параметри при укладанні угод.
14. Сутність затверджених та незатверджених угод.
15. Угода без реального товару (угода з правами на товар).
16. Форвардні угоди.
17. Класифікація угод з реальним товаром залежно від термінів

поставки.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [2, 3, 4, 7, 8, 9, 13, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 6]

ТЕМА 6. БІРЖОВЕ КОТИРУВАННЯ ЦІН

Ключові слова: ціна, ціна, ціна пропозиції, ціна попиту, контрактна ціна, ціна біржової угоди, біржове котирування цін, біржовий бюлетень, біржовий стакан.

Короткий опис теми:

Ціна пропозиції (ціна продавця) враховує витрати виробництва і очікуваний прибуток. Вона є найвищою ціною, за якою виробник згоден продати свій товар в обумовлений час.

Заявлена ціна пропозиції на біржі (представлена в заявці і виголошена на торгах) не може бути змінена до зняття позиції з торгів, за винятком випадків, коли продавець погоджується на подрібнення партії біржового товару, який продається.

Ціна попиту (ціна покупця) – це найвищий рівень ціни, яку покупець згоден заплатити за товар в обумовлений час.

Контрактні ціни відображають рівень цін на товар певної якості за відповідних умов поставки та оплати; це ціна, що узгоджена між продавцем і покупцем в процесі переговорів. Вона, як правило, нижче ціни пропозиції продавця, не змінюється протягом усього терміну дії контракту.

Контрактна ціна – це ціна фактичної угоди, що вказується в контракті (договорі) на поставку товару покупцеві.

Ціна біржової угоди врівноважує пропозицію і попит, тобто її рівень формується при повній їх відповідності і встановлюється наостанню з цін, названу під час біржових торгів і зафіксовану маклером.

Біржове котирування цін – це фіксація цін товарів, що реалізуються в порядку біржової торгівлі, і виведення типової або середньої ціни за біржовими угодами за певний період (день, місяць, ін.).

Біржове котирування цін – це фіксація фактичних контрактних цін та виведення типової або середньої ціни за біржовими угодами певного періоду (як правило, за біржовий день), яка відображає вартість одиниці товару (лота) при типових обсягах угод та умовах торгів.

Котирувальна ціна – це визначена Котирувальною комісією біржі ціна товару, яка визначається шляхом аналізу цін угод, цін продавців та покупців на основі єдиних критеріїв та методик (методів). Основна мета котирування біржових цін – це визначення для кожної групи товарів типової довідкової

ціни, яка відображає вартість одиниці товару при типових (середніх) обсягах угод і умов поставок.

Біржовий бюлетень (Market report) – це термін, що позначає періодичне видання, яке випускається певною біржою. На кожній торговій площадці існує відділ, який відповідає за збір необхідної інформації та випуск бюлетеня.

Інформація, котра міститься в кожному біржовому бюлетені:

- списки активів, доступних для покупців, або інших об'єктів торгових відносин, за якими можна здійснити операцію;
- дані про кількість та обсяги здійснених на біржі покупок;
- дані про кон'юнктуру, коливання попиту і пропозиції;
- відомості про найбільшу і мінімальну вартість за період торгів, а також усереднений показник по біржі на всі категорії товарів, за якими укладалися угоди;

- статистика зміни цін за період торгів (нерідко в бюлетені коротко перераховуються фактори, що вплинули на вартість).

Біржовий стакан (англ. DOM, Depth of Market) – це перелік з цифровою індикацією актуальних заявок на покупку або продаж певного біржового активу за заданими учасниками цінами. Цей індикатор відображає настрої учасників торгів і є одним з найважливіших інструментів трейдера. Він має й інші назви – стакан заявок, книга наказів (Order Book), глибина ринку (Depth of Market), другий рівень (Level 2), стакан торгового терміналу (Open Book).

Біржовий стакан демонструє тільки лімітні заявки. Угоди за ринковими заявками невеликі, так як виконуються миттєво за найкращими цінами. Умовні заявки не відображаються з огляду на те, що очікують настання необхідних умов, при яких вони стануть лімітними або ринковими.

Головною відмінністю стакану від графіків цін є те, що він надає візуального відображення ринкових даних. Він тільки відображає заявки що надійшли, які знаходяться близько до ринку і виконання яких буде якимось чином впливати на подальше ціноутворення.

Питання для самоконтролю знань:

1. Сутність ціни попиту і ціни пропозиції на біржовому ринку.
2. Біржове котирування цін.
3. Офіційне і неофіційне (довідкове) котирування.
4. Біржовий стакан. Види біржового стакану.
5. Біржова заявка (ордер).
6. Класифікація біржових заявок (ордерів) за типом виконання.
7. Способи котирування цін.
8. Методики розрахунку довідкової ціни.
9. Сутність та особливості біржової кон'юнктури.
10. Біржовий бюлетень та інформація, яка в ньому міститься.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [1, 2, 3, 4, 8, 12, 16]

Інформаційні ресурси: [1, 6, 14]

ТЕМА 7. ПРАВИЛА БІРЖОВИХ ТОРГІВ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Ключові слова: правила біржової торгівлі, біржові торги, арбітраж, біржова сесія, біржовий зал, трейдинг, лістинг, делістинг.

Короткий опис теми:

Правила біржової торгівлі розробляються відповідно до законодавства і є основним документом, який регламентує порядок здійснення біржових операцій, ведення біржової торгівлі та розв'язання спорів з цих питань.

Правила біржової торгівлі затверджуються загальними зборами членів біржі або уповноваженим ним органом.

В Україні Правила біржової торгівлі потребують реєстрації у деяких державних органів, наприклад, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Правила здійснення біржових операцій називають Регламентом біржі, до складу якого входить захист комерційних інтересів всіх учасників біржових торгів, створення умов для ефективної та чесної роботи.

Біржовими торгами є торги, що публічно і гласно проводяться в торговельних залах біржі, у т.ч. через онлайн-платформи, за участю членів біржі за товарами, допущених до реалізації на біржі в порядку, встановленому Правилами біржової торгівлі.

Біржові торги на біржі відбуваються протягом так званих біржових сесій. **Біржовими сесіями** зазвичай називають торги в офіційно відведений адміністрацією біржі час, протягом якого учасники біржі мають право укласти угоди. Встановлення часу, протягом якого мають відбутися торги, грає важливу роль. Розклад торгів складається таким чином, щоб врахувати режим роботи інших бірж, на яких здійснюється торгівля тими ж товарами. Це дає можливість учасникам торгів, використовуючи інформацію про ціни на інших біржах, проводити арбітражні операції.

Процес біржової торгівлі зазвичай об'єднує п'ять основних операцій, що виконуються в такій послідовності:

- вивчення попиту та пропозиції товару за межами біржі і вихід брокера на біржу;
- узгодження умов угоди між брокером-продавцем і брокером-покупцем, укладання біржової угоди в процесі біржового торгу;

- оформлення та реєстрація біржової угоди, біржового контракту і розрахунок з біржою;
- розрахунок клієнта з брокером за здійснену біржову угоду;
- поставка та одержання товару, розрахунок за нього між клієнтами брокерів.

Біржові операції виконуються по-різному і в певній послідовності, деякі з них оформляються відповідними документами, що має важливе значення. Від ретельного оформлення документів брокерами та їх клієнтами залежить успіх всієї операції.

Для оформлення угод відводиться спеціальний зал, де і відбувається оформлення. Підлога даного приміщення знаходиться трохи нижче підлоги операційного залу. Для більшої зручності в різних секціях учасники діляться на відповідні групи. Крім цього, місце для торгів конкретними товарами має вигляд ступінчастої ями, звідси і назва – **«біржова яма»**. Дане місце часто називається *рингом, пітом* або *біржовим кільцем*.

Біржовий зал – це операційний зал біржі, поділений на сектори в залежності від кількості та типу угод (контрактів). Підписання угод дозволено лише в межах певної для них «ями» і протягом офіційно встановленого на біржі часу. Купівля-продаж конкретного активу здійснюється у «ямах», розділених на секції. Секції призначені для укладення угод на певні місяці.

Інтернет-трейдинг – спосіб доступу до торгів на валютній, фондовій або товарній біржах з використанням Інтернету як засобу зв'язку через онлайн-брокера.

У процесі формування правил ведення біржових торгів та правил поведінки на них сформувалася також особлива мова – біржова мова жестів.

Біржові жести – це система умовних знаків (сигналів), поширених у біржовій практиці. Суть їх полягає в зміні положень долонь і пальців брокера, торканні підборіддя і чола, щоб таким чином позначити вид, ціну та кількість товару, призначеного для купівлі- продажу, подати різні команд під час торгів, а також визначити зниження або підвищення ціни і т.д.

Питання для самоконтролю знань:

1. Сутність та значення правил біржової торгівлі.
2. Підстави порушень правил біржової торгівлі та застосовувані санкції у разі таких порушень.
3. Процес біржової торгівлі.
4. Організація біржового залу.
5. Особливості біржових жестів та біржового жаргону.
6. Поняття та сутність «біржової ями».
7. Інтернет-трейдинг та його особливості.
8. Порядок виставлення і зняття товарів з біржових торгів.
9. Процедура лістингу на біржі.
10. Особливості делістингу цінних паперів.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [5, 7, 8, 12]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 8. СПЕЦИФІКА РОБОТИ ТОВАРНОЇ БІРЖИ

Ключові слова: товарна біржа, клірингова діяльність, позабіржові операції, універсальні біржі, спеціалізовані біржі, товар, трейдер, визначення ціни.

Короткий опис теми:

Товарна біржа – постійно діючий оптовий ринок чистої конкуренції, на якому за певними правилами відбуваються угоди купівлі-продажу на якісно однорідні і легко взаємозамінні товари.

Згідно Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», товарна біржа зараз є частиною так званого товарногоринку, а саме, – організованого товарного ринку.

Згідно Закону України «Про товарні біржі», **товарна біржа (оператор організованого товарного ринку)** є юридична особа, що функціонує у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю та провадить діяльність з організації торгівлі продукцією на товарних біржах, а також інші види діяльності, передбачені цим Законом.

Товарна біржа здійснює підприємницьку діяльність, має на меті одержання прибутку та провадить свою діяльність відповідно до законодавства України з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про товарні біржі».

На товарній біржі можуть укладатися виключно біржові договори на умовах «спот» – договори, умови яких передбачають, що фактичне постачання біржового товару заплановано здійснюється в межах найбільшого з таких проміжків часу: 1) двох робочих днів; 2) проміжку часу, визначеного звичаєм ділового обороту, зафіксованим правилами товарної біржі.

Товарна біржа має право:

1) розробляти та затверджувати Правила товарної біржі відповідно до Закону України «Про товарні біржі»;

2) утворювати підрозділи (у тому числі відокремлені), комітети, комісії, біржові секції тощо та затверджувати положення про них;

3) розробляти стандартні (типові) умови біржових угод (біржових договорів) відповідно до вимог, встановлених Законом України «Про товарні біржі»;

4) зупиняти на деякий час або припиняти біржові торги певним біржовим товаром, якщо ціни на такий біржовий товар протягом торгової сесії відхиляються більше, ніж на визначений Правилами товарної біржі рівень;

5) установлювати і стягувати внески та плату за отримання членами біржі права здійснювати торгівлю на товарній біржі як учасника біржових торгів, за укладання та/або реєстрацію біржових угод (біржових договорів) та за надання інших послуг згідно з Законом України «Про товарні біржі», Статутом та/або Правилами товарної біржі;

б) установлювати і стягувати штрафи та застосовувати інші санкції за порушення правил товарної біржі.

Відповідно до Закону України «Про товарні біржі», **біржова угода** – зафіксоване та зареєстроване товарною біржею в електронній торговій системі прийняття учасниками біржових торгів зобов'язання укласти біржовий договір щодо біржового товару згідно з Правилами товарної біржі; **біржовий договір** – договір, що передбачає оплатну передачу біржового товару після проведення розрахунків за таким договором у межах найбільшого з таких проміжків часу – двох робочих днів або проміжку часу, визначеного звичаєм ділового обороту, зафіксованим Правилами товарної біржі, та який укладається в ході або за результатами біржових торгів відповідно до правил товарної біржі.

На даний час на товарних біржах у світі продається близько 100 так званих біржових товарів (див. Тема б): енергетична сировина: нафта, дизельне паливо, бензин, мазут, пропан; кольорові і дорогоцінні метали: мідь, алюміній, свинець, цинк, олово, нікель, золото, срібло, платината ін.; зернові: пшениця, кукурудза, овес, жито, ячмінь, рис; маслонасіння і продукти їх переробки: лляне і бавовняне насіння, соя, боби, соєве масло, соєвий шрот; живі тварини і м'ясо: велика рогата худоба, живі свині, бекон; харчосмакові товари: цукор-сирець, цукор рафінований, кава, какао-боби, картопля, рослинні масла, прянощі, яйця, концентрат апельсинового соку, арахіс; текстильна сировина: бавовна, джут, натуральний і штучний шовк, митавовна та ін.; промислова сировина: каучук, пиломатеріали, фанера.

На їх частку припадає близько 20% міжнародної торгівлі.

*Залежно від номенклатури товарів, що продаються і купуються на товарній біржі, їх можна розділити на такі категорії: **універсальні** (біржі, на яких продаються та купуються різноманітні товари) та **спеціалізовані** (біржі, де здійснюються угоди за групами товарів) (див. Тема 1).*

Універсальні біржі. Найбільші за обсягом здійснюваних операцій міжнародні товарні біржі (МТБ) є універсальними. Наприклад, в Чиказькій торговій палаті (Chicago Board of Trade) торгують пшеницею, кукурудзою, вівсом, соєвими бобами, соєвим шротом, соєвим маслом, золотом, сріблом,

цінними паперами. На Чиказькій товарній біржі (СМЕ, англ. Chicago Mercantile Exchange) – великою рогатою худобою, живими свинями, беконом, золотом, пиломатеріалами, цінними паперами, іноземною валютою. На Токійській товарній біржі угоди відбуваються по золоту, сріблу, платині, каучуку, бавовняній пряжі, вовняної пряжі. Крім того, універсальними біржами є Сіднейська і Сянганська (Гонконгська) біржі.

Спеціалізовані біржі. Для спеціалізованих бірж характерна більш вузька товарна спеціалізація, в основному за групами товарів. До таких бірж відносяться, наприклад, Лондонська біржа металів (LME, англ. The London Metal Exchange, група кольорових металів: мідь, алюміній, нікель, олово, свинець, цинк, срібло і з березня 2005 року пластиком), Нью-Йоркська біржа кави, цукру і какао (CSCE, англ. Coffee, Sugar and Cocoa Exchange), Нью-Йоркська біржа бавовни (NYSE, англ. New York Cotton Exchange) і т.п.

Товарна біржа є важливою складовою економіки країни, тому що вона дозволяє виявити реальну ціну на товари і сировину, і дозволяє постачальникам та покупцям страхуватися від ризику. Реального обміну товаром на товарній біржі не відбувається: біржа просто зараховує або стягує різницю між ринковою ціною і ціною, визначеною у ф'ючерсному контракті. Торгівля на товарній біржі вимагає спеціальних навичок, тому на ній краще торгувати досвідченим трейдерам. Ціни на товари і сировину на товарній біржі дуже мінливі через величезну кількість чинників, що на них впливають.

Питання для самоконтролю знань:

1. Товарна біржа та її особливості.
2. Універсальні товарні біржі.
3. Спеціалізовані товарні біржі.
4. Особливості роботи сучасної товарної біржі у світі.
5. Ф'ючерсна торгівля на товарній біржі.
6. Важливість товарної біржі для економіки. Переваги товарної біржі для її учасників.
7. Права та зобов'язання товарної біржі в Україні.
8. Особливості ліцензування товарної біржі в Україні.
9. Засновники та члени товарної біржі в Україні.
10. Особливості заснування товарних бірж в Україні.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [5, 7, 8, 11]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 5]

ТЕМА 9. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОЇ БІРЖІ

Ключові слова: фондова біржа, фондовий ринок, емітент, інвестор, фондовий посередник, андеррайтинг, організований торговельний майданчик, фондові індекси.

Короткий опис теми:

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії, обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у т. ч. деривативних).

Фондова біржа – це особливий, інституційно організований ринок, на якому обертаються цінні папери найбільш високої інвестиційної якості, і операції на якому здійснюють професійні учасники ринку цінних паперів. Фондова біржа – кращий ринок, створюваний для кращих цінних паперів, кращими, найбільшими, фінансово стійкими учасниками та посередниками, які працюють на фінансовому ринку.

Фондова біржа – це торгове, професійне і технологічне ядро ринку цінних паперів, фондова біржа є частиною фондового ринку.

Учасниками фондового ринку (ринку цінних паперів) можуть бути фізичні і юридичні особи, які вступають в економічні відносини з приводу переходу прав на цінні папери.

Основні учасники фондового ринку: емітенти; інвестори; фондові посередники; організації, що обслуговують ринок цінних паперів; державні органи регулювання і контролю.

Емітенти – це ті, хто випускають цінні папери в обіг. Емітентами зазвичай виступають держава, комерційні підприємства та організації.

Інвестори – це всі ті, хто купують цінні папери, випущені в обіг. Інвесторами, зазвичай, є населення, а також комерційні організації, зацікавлені в збільшенні (прирості) вільних грошових коштів.

Фондові посередники – це торговці (брокери, дилери, маклери і т.п.), що забезпечують зв'язок між емітентами та інвесторами на фондовому ринку.

Організації, що обслуговують ринок цінних паперів – це організації, які виконують всі інші функції на ринку цінних паперів, крім функції купівлі-продажу цих цінних паперів: фондові біржі, розрахункові центри, реєстратори, депозитарії та ін.

Державні органи регулювання і контролю – це нормотворчі, регулюючі, контролюючі органи і спеціальні органи контролю, які здійснюють державне регулювання фондового ринку України (Кабінет Міністрів України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд державного майна України, Міністерство внутрішніх справ України і т.п.).

Професійні учасники ринку цінних паперів – юридичні особи, у

тому числі кредитні організації, які здійснюють такі види діяльності: брокерська та субброкерська діяльності; дилерська діяльність; андеррайтинг, діяльність з управління портфелем фінансових інструментів; діяльність з визначення взаємних зобов'язань (кліринг); депозитарна діяльність; діяльність з ведення реєстру власників цінних паперів; діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів; інвестиційне консультування; діяльність з розміщення з наданням гарантії; діяльність з розміщення без надання гарантії.

До організованих ринків капіталу закон відносить такі.

- **Регульований ринок** – це організований майданчик, де проводяться регулярні торги та укладаються контракти за ринковими цінами.

Отже, до регульованого ринку капіталу відносяться фондовий ринок, ринок деривативних контрактів, грошовий ринок (торгуються інструменти грошового ринку та валютні цінності).

- **Багатосторонній торговельний майданчик (БТМ)** – це простіша версія регульованого ринку (наприклад, на БТМ можуть не проводитися регулярні торги). Це новий для України вид ринку.

Отже, до БТМ відносяться фондовий ринок, ринок деривативних контрактів.

- **Організований торговельний майданчик (ОТМ)** – це майданчик, на якому діють дискреційні правила, тобто оператор ОТМ може на власний розсуд розміщувати (або ні) заявки учасників торгів, а також сам торгувати на майданчику. Це теж новий для України вид ринку.

Фондова біржа – це оператор регульованого ринку капіталу або БТМ, який зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу.

Член фондової біржі – юридична особа, яка має ліцензію на здійснення професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, і який отримав цей статус в порядку, встановленому фондовою біржою.

Для класичної фондової біржі характерні централізований ринок з фіксованим місцем торгівлі (торговим майданчиком); наявність процедури відбору кращих товарів (цінних паперів), що відповідають певним вимогам (фінансова стабільність і великі розміри емітента, масовість цінного паперу як однорідного і стандартного товару, масовість попиту, чітко виражена мінливість цін і т. д.); існування процедури відбору кращих операторів ринку в якості членів біржі; наявність тимчасового регламенту торгівлі цінними паперами і стандартними торговельними процедурами; централізація реєстрації угод і розрахунків за ними; встановлення офіційних котирувань; нагляд за членами біржі з позицій їх фінансової стабільності, безпечного володіння бізнесу і дотримання етики фондового ринку.

До основних функцій фондової біржі належать: мобілізація і концентрація вільних грошових капіталів і накопичень за допомогою продажу цінних паперів; кредитування і фінансування держави та інших державних

організацій шляхом покупки їхніх цінних паперів; забезпечення високого рівня ліквідності вкладень в цінні папери; поширення інформації про товари і фінансові інструменти, їх ціну та умови обігу; індикація стану економіки, її товарних сегментів фондового ринку.

Для якісної оцінки стану ринку цінних паперів та кількісної оцінки його динаміки в світовій практиці використовують індекси. **Індексом фондового ринку** є деяке число, що характеризує його якісний стан. **Фондовий індекс** – це статистична середня величина, розрахована на основі курсової вартості паперів, що входять до нього; це показник біржової активності, що узагальнює динаміку цін на цінніпапери і свідчить про зміни в рівні цін за певний час.

Індекси – це інструменти оцінки поведінки ринку цінних паперів, що відображають макроекономічні процеси.

Питання для самоконтролю знань:

1. Фондовий ринок (ринок цінних паперів) та фондова біржа.
2. Тенденції розвитку сучасного фондового ринку.
3. Класифікація цінних паперів.
4. Учасники фондового ринку.
5. Основні функції фондової біржі.
6. Правові аспекти функціонування фондової біржі в Україні.
7. Сутність фондових індексів та методики їх обчислення.
8. Відмінності фондових індексів від середніх величин.
9. Найбільш відомі світові фондові індекси.
10. Українські фондові індекси.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [1, 2, 3, 4, 6, 10, 14, 15, 17, 18, 19, 20]

Інформаційні ресурси: [10, 11, 12, 13, 14]

ТЕМА 10. ДІЯЛЬНІСТЬ ВАЛЮТНОЇ БІРЖІ

Ключові слова: валюта, валютний ринок, валютний арбітраж, валютний курс, котирування, криптовалюта, цифрова валюта, валюта «фіат», блокчейн, біткойн, тренд.

Короткий опис теми:

Валюта – це грошова одиниця, що використовується для вимірювання величини вартості товару.

Валютний ринок у широкому розумінні – це сфера економічних відносин, які проявляються в здійсненні операцій з купівлі-продажу іноземної валюти та розміщення тимчасово вільних валютних коштів, а також

операцій з інвестування валютного капіталу. На валютному ринку відбувається узгодження інтересів продавців та покупців валютних коштів. Валютний ринок найбільший у світі, який діє на міжнародній основі.

Міжнародний валютний ринок – це сукупність відносин у сфері торгівлі іноземною валютою та банківськими металами за межами України між банками та іноземними контрагентами, між іноземними контрагентами.

Світові валютні ринки зосереджені у світових фінансових центрах. Серед них виділяються валютні ринки в Лондоні, Нью-Йорку, Франкфурті-на-Майні, Парижі, Цюріху, Токіо, Гонконзі, Сінгапурі, Бахрейні. На світових валютних ринках банки проводять операції з валютами, які широко використовуються в світовому платіжному обороті, і майже не здійснюють операції з валютами регіонального і місцевого значення незалежно від їх статусу і надійності.

Валютна біржа, як один з основних учасників валютного ринку, є організацією, що надає послуги з проведення торгів, під час яких здійснюються операції з іноземною валютою. На валютній біржі здійснюється купівля-продаж національної та іноземної валюти за сформованим на основі попиту і пропозиції курсовим співвідношенням.

Валютний курс – ціна (котировка) грошової одиниці однієї країни, виражена в грошовій одиниці іншої країни, дорогоцінних металах, цінних паперах.

Курсове співвідношення валют являє собою вартість однієї валюти, виражену через вартість іншої валюти, і називається **котируванням** за аналогією до котирування цінних паперів на фондовій біржі. *Котирування валюти відображує реальну ринкову вартість об'єкта біржової торгівлі.* Котирування валюти на валютній біржі сильно залежить від економічної ситуації в країні, що емітує цю валюту. Валютна біржа в процесі своєї діяльності визначає ринковий курс валюти і перерозподіляє вільні ресурси між різними галузями економіки, домагаючись, як і будь-яка інша біржа, збалансованого економічного співвідношення між ними. Внаслідок цього котирування валют на валютній біржі відображують реальне економічне становище країн-емітентів.

Валютна біржа в процесі роботи організує торгову систему, що дозволяє здійснювати пошук контрагента, а також забезпечує виконання угод купівлі-продажу.

Криптовалютна біржа являє собою майданчик (сервіс), на якому здійснюється торгівля та обмін однієї цифрової валюти на іншу або на різні світові валюти (долари, євро, юані та ін.).

Криптовалюта – це цифрова валюта, що функціонує завдяки механізму асиметричного шифрування. Це такий новий вид активів, який відрізняється від звичайних грошей або інших фінансових активів. Від звичайних грошей криптовалюта відрізняється тим, що особа володіє валютою безпосередньо і для цього непотрібний банк чи якийсь дозвільний орган. Зберігається в особистому електронному гаманці.

Одиниця криптовалюти – це код, який народжується в результаті

складних комп'ютерних математичних обчислень.

Крипторейдинг – це основний спосіб заробітку за допомогою операцій з криптовалютами. Заробіток крипторейдингом передбачає отримання прибутку вигравши з різниці у цінах: купити дешевше, продати дорожче. Тобто, зберігається принцип звичайної спекуляції цінами металів, валютами, акціями. Щоб заробити, крипторейдери можуть укласти коротко-, середньо-, і довгострокові угоди. Мета кожної з них – заробити якомога більше. Здійснюються операції з купівлі-продажу за допомогою спеціальних інструментів та платформ, у тому числі на базі *криптовалютних бірж*.

У багатьох країнах біржі криптовалют не мають офіційного визнання як повноцінні біржі, і не отримували ліцензій. Фактично вони функціонують як великі (або не дуже великі) онлайн-сервіси, в яких можна купити або продати криптовалюту, заробивши на курсовій різниці між парами. При цьому найвідоміші сервіси вже набувають рис, властиві біржам – наприклад, дозволяють проводити маржинальні операції (в кредит, з певним маржинальним «плечем»).

Питання для самоконтролю знань:

1. Валютний ринок та основні учасники валютного ринку.
2. Валютний ринок України та його склад.
3. Сутність валютної біржі.
4. Основні види валютних операцій за умовами проведення відповідно до українського законодавства.
5. Форекс та валютна біржа: відмінні риси.
6. Типи трейдерських стратегій на криптовалютній біржі.
7. Особливості криптовалюти.
8. Криптовалютна біржа та особливості її роботи.
9. Аналіз та оцінка криптовалютних трендів.
10. Законодавчо-правові особливості крипторейдингу в Україні.

Рекомендована література:

Базова: [2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [7, 8]

Інформаційні ресурси: [5, 8, 9]

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ ЗА КОЖНОЮ ТЕМОЮ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БІРЖІ ТА ЇЇ ВИДИ

1. Роль і функції біржі в ринковій економіці.
2. Поняття організованого ринку, його класифікація
3. Ринкові характеристики та відмінні особливості біржової торгівлі.
4. Історія формування бірж у Європі, Великобританії та США.

ТЕМА 2. ВИНИКНЕННЯ БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1. Передумови виникнення біржової діяльності в Україні.
2. Історія розвитку вітчизняних бірж.
3. Перспективи розвитку біржової діяльності в Україні.
4. Зміст правового та інформаційного забезпечення біржової діяльності
5. Основні риси державного, змішаного регулювання та саморегулювання біржової діяльності
6. НКЦПФР та її роль у регулюванні біржової діяльності в Україні.
– правове поле функціонування вітчизняного біржового ринку.

ТЕМА 3. СТВОРЕННЯ БІРЖІ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1. Організація біржової інфраструктури.
2. Органи управління й організаційна структура біржі.
3. Майно біржі та гарантії майнових прав.
4. Біржова рада (Рада директорів).
5. Правління біржі.
6. Загальні збори членів біржі.
7. Регламент біржі.

ТЕМА 4. ОСНОВИ ВЗАЄМОВІДНОСИН БІРЖ З УЧАСНИКАМИ ТОРГІВ

1. Організаційні форми біржового посередництва.
2. Договір на брокерське обслуговування.
3. Угода доручення та договір на брокерське обслуговування.
4. Брокерська винагорода.
5. Роль і функції спекулянтів на біржовому ринку.
6. Роль і функції хеджерів на біржовому ринку.

ТЕМА 5. БІРЖОВИЙ ТОВАР ТА БІРЖОВІ УГОДИ

1. Риси речовинних біржових товарів.
2. Характеристика біржової угоди з організаційної сторони.
3. Зміст біржової угоди.
4. Ознаки, за якими класифікуються біржові угоди.

5. Переваги ф'ючерних контрактів.

ТЕМА 6. БІРЖОВЕ КОТИРУВАННЯ ЦІН

1. Ціноутворення як функція біржової торгівлі.
2. Оцінка стратегій управління цінними ризиками на біржовому товарному ринку.
3. Фундаментальний аналіз на біржовому ринку.
4. Технічний аналіз на біржовому ринку.
5. Біржові фінансові інструменти.
6. Принципи котирування цін на біржові товари.
7. Офіційне котирування біржових цін та курсів.

ТЕМА 7. ПРАВИЛА БІРЖОВИХ ТОРГІВ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

1. Правила біржової торгівлі на Українській універсальній бірж.
2. Система електронних торгів (СЕЛТ).
3. Методологія організації біржової сесії, її учасників, правила організації сесійної зали, правила ведення торгів.
4. Порядок встановлення та зняття товарів з торгів та процедура надання заявки на купівлю-продаж

ТЕМА 8. СПЕЦИФІКА РОБОТИ ТОВАРНОЇ БІРЖИ

1. Розвиток товарних бірж в Україні.
2. Етапи розвитку та особливості діяльності товарних бірж в Україні.
3. Організація торгів на товарних біржах.
4. Основні принципи діяльності товарних бірж, їх права та обов'язки.
5. Організовані товарні ринки в Україні: особливості створення та регулювання.
6. Особливості біржової торгівлі товарними деривативами.
7. Організація та перспективи розвитку біржової торгівлі на аграрному ринку України.

ТЕМА 9. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОЇ БІРЖИ

1. Індекс ПФТС.
2. Індекс UX.
3. Індекс Доу-Джонса.
4. Індекс S&P,
5. Індекс NASDAQ.
6. Індекс Euro STOXX.
7. Індекс DAX
8. Біржові кризи та їх вплив на фондовий ринок.
9. Розвиток інтернет-трейдингу в Україні.
10. Основні системи інтернет-трейдингу.
11. Базові торгові стратегії.

12. Інтернет-трейдинг на ринку FOREX.

ТЕМА 10. ДІЯЛЬНІСТЬ ВАЛЮТНОЇ БІРЖІ

1. Передумови й етапи становлення валютного ринку України.
2. Органи валютного регулювання в Україні.
3. Віртуальні біржі та крипто валюта.
4. Сутність криптовалюти, передумови її виникнення та відмінність від електронних грошей.
5. Капіталізація ринку криптовалюти.
6. Значення майнінгу для функціонування криптовалют.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ЗА ПИТАННЯМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. «Біржа» – це ...?

А) це фінансова структура, яка виступає посередником між різного роду продавцями і покупцями на торговому ринку, контролює законність здійснюваних угод і є гарантом виконання зобов'язань між сторонами угоди;

Б) сукупність організаційно-правових відносин між професійними та непрофесійними учасниками з приводу біржової торгівлі на біржовому ринку;

В) особлива історично організована форма ринку, що наділена рисами, притаманними для інших ринків, і виступає вищою мірою виявлення ринкових відносин;

Г) немає вірної відповіді.

2. «Дивіденд» – це ...?

А) документ, складений за встановленою формою та при наявності обов'язкових реквізитів, який посвідчує майнові права, здійснення чи передача яких можливі тільки при пред'явленні цього документа;

Б) вид цінних паперів, який представляє собою свідоцтво про власність на певну долю у статутному капіталі акціонерного товариства і надає її власнику певні права, зокрема: право на участь у керівництві товариством, право на частину прибутку товариства у випадку його розподілу, а у випадку ліквідації – на частину остаточної вартості підприємства;

В) частина прибутку акціонерного товариства або іншого господарського суб'єкта, що розподіляється між акціонерами, учасниками, у відповідності до кількості та виду акцій, часток, які знаходяться у їх володінні;

Г) немає вірної відповіді.

3. Сукупність організаційно-правових відносин між професійними та непрофесійними учасниками з приводу біржової торгівлі на біржовому ринку – це?

А) біржовий ринок;

Б) біржова діяльність;

В) фондова біржа;

Г) немає вірної відповіді.

4. Товарні біржі можна розділити на дві категорії:

А) уніфіковані та універсальні;

Б) спеціальні та функціональні;

В) універсальні та спеціалізовані;

Г) функціональні та спеціалізовані.

5. Юридична або фізична особа, яка виконує посередницькі функції

між продавцем і покупцем на біржах – це...?

- А) коносамент;
- Б) брокер;
- В) дистриб'ютор;
- Г) усі відповіді вірні.

6. Фондова біржа – це...?

- А) оптовий ринок, на якому укладаються угоди купівлі-продажу на певні групи товарів;
- Б) сукупність правил і механізмів, які дозволяють вести операції з купівлі-продажу цінних паперів (наприклад, акцій), і на сьогоднішній день є одним з найбільш привабливих інструментів для інвестування;
- В) місце, де здійснюється купівля-продаж національних валют за певним курсом, який складається на ринку, виходячи із запиту та пропозицій на певний проміжок часу;
- Г) немає вірної відповіді.

7. Юридична особа, орган місцевого самоврядування або виконавчої влади, яка від свого імені випускає грошові знаки, платіжні картки або цінні папери для фінансування або розвитку своєї діяльності – це?

- А) ліцензіар;
- Б) дилер;
- В) трейдер;
- Г) емітент.

8. У відповідності до класифікації бірж за принципом організації, як називаються біржі, на яких обмежена кількість учасників, дозволяється бути присутніми лише членам біржової корпорації, яка представляє собою акціонерну спілку з публічною звітністю та великою кількістю членів, називається?

- А) державні;
- Б) приватні;
- В) змішані;
- Г) закриті.

9. Згідно правового статусу господарювання, біржа – це ...?

- А) юридична особа;
- Б) фізична особа;
- В) фізична особа-підприємець;
- Г) громадське формування.

10. Біржа – це ...?

- А) місце, де укладаються угоди між покупцями та продавцями;
- Б) фінансова структура, яка виступає посередником між різного роду продавцями і покупцями на торговому ринку;

- В) організований торгівельний майданчик;
- Г) усі відповіді вірні.

11. Який етап щодо розвитку біржової торгівлі в Україні відбувався у 1796-1860 роках?

- А) зародження біржового руху;
- Б) активізація біржової торгівлі;
- В) інституалізація біржового ринку;
- Г) відродження біржової торгівлі в умовах нової економічної політики.

12. Коли була заснована Національна асоціація біржі України?

- А) 1995 р.;
- Б) 1996 р.;
- В) 1993 р.;
- Г) 1990 р.

13. Найменш численною групою бірж в Україні є?

- А) товарні біржі;
- Б) торгові біржі;
- В) фондові біржі;
- Г) аграрні біржі.

14. Найбільш розвиненими біржами в Україні є?

- А) товарні біржі;
- Б) торгові біржі;
- В) фондові біржі;
- Г) аграрні біржі.

15. В якому місті України, біржа відкрилася вперше?

- А) Одеса;
- Б) Київ;
- В) Кременчук;
- Г) Харків.

16. Які події сприяли повному припиненню біржової діяльності в Україні у 1914-1921 рр.?

- А) прийняття Закону України «Про оподаткування доходів підприємств і організацій»;
- Б) запровадження Нової Економічної Політики;
- В) Перша світова війна, Лютнева та Жовтнева революції;
- Г) Помаранчева революція.

17. Біржова діяльність має два історичні шляхи регулювання?

- А) державне регулювання та корпоративне регулювання;
- Б) державне регулювання та саморегулювання;

- В) державне регулювання та міжнародне регулювання;
- Г) пряме регулювання та непряме регулювання.

18. ... – це неприбуткове об'єднання юридичних осіб, які визнані біржами у відповідності до законодавства, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників біржового ринку?

- А) асоціація бірж;
- Б) концерн;
- В) корпорація бірж;
- Г) форвард.

19. Який закон України сприяв відродженню біржової торгівлі за умов становлення ринкових відносин?

- А) Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»;
- Б) Закону України «Про товарні біржі»;
- В) Закон України «Про оподаткування доходів підприємств і організацій»;
- Г) Закон України «Про оподаткування доходів фізичних осіб».

20. Внутрішньобіржовими нормативними актами, які є основою її біржової діяльності?

- А) Господарський кодекс України, Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- Б) Статут, Касова книга, Книга відгуків та пропозицій;
- В) Установчий договір, Статут, Правила торгівлі;
- Г) немає вірної відповіді.

21. «Проста акція» – це...?

- А) різновид акцій, яка надає додаткові, у порівнянні з іншими акціями, права її власнику – першочергове отримання дивідендів із чистого прибутку акціонерного товариства у вигляді фіксованого відсотка від вартості акції, право на компенсацію доходу; однак, така акція не надає права голосу на загальних зборах акціонерів і на участь у керівництві спілкою;
- Б) надає можливість своєму власнику отримувати нефіксований дивіденд незалежно від результатів діяльності акціонерного товариства і голосувати на загальних зборах акціонерів;
- В) вартість, вказана на грошових знаках, цінних паперах;
- Г) немає вірної відповіді.

22. «Привілейована акція» – це...?

- А) різновид акцій, яка надає додаткові, у порівнянні з іншими акціями, права її власнику – першочергове отримання дивідендів із чистого прибутку акціонерного товариства у вигляді фіксованого відсотка від вартості акції, право на компенсацію доходу; однак, така акція не надає права

голосу на загальних зборах акціонерів і на участю керівництві спілкою;

Б) надає можливість своєму власнику отримувати нефіксований дивіденд незалежно від результатів діяльності акціонерного товариства і голосувати на загальних зборах акціонерів;

В) вартість, вказана на грошових знаках, цінних паперах;

Г) немає вірної відповіді.

23. Вартість, що вказана на грошових знаках та цінних паперах – це?

А) майнер;

Б) ціна;

В) номінал;

Г) комісія.

24. Хто може бути членом біржі ?

А) юридичні та фізичні особи, які беруть участь у статутному капіталі або вносять членські або інші цільові внески в майно біржі, передбачені її статутом;

Б) фізичні особи, які беруть участь у статутному капіталі або вносять членські або інші цільові внески в майно біржі, передбачені її статутом;

В) юридичні особи, які беруть участь у статутному капіталі або вносять членські або інші цільові внески в майно біржі, передбачені її статутом;

Г) усі відповіді вірні.

25. Значну роль в організації (створення) біржі відіграє...?

А) визначення номінальної вартості акції та проведення підписки на них;

Б) невелика кількість акцій необхідне лише для фермерів;

В) підготовка установчих документів та визначення статутного фонду біржі;

Г) участь у торгах від свого імені.

26. Вищим органом управління біржі є ?

А) Національна асоціація бірж України (НАБУ);

Б) загальні збори засновників і членів біржі;

В) біржовий комітет (рада біржі);

Г) правління (дирекція) біржі на чолі з виконавчим чи генеральним директором біржі.

27. До стаціонарної структури біржі належать?

А) спеціалізовані та виконавчі органи;

Б) спеціалізовані та спеціальні органи;

В) загальні збори засновників і членів біржі;

Г) виконавчі та державні органи.

28. Чи має право біржа випускати акції різних видів (категорій) і номінальної вартості?

- А) Так;
- Б) Ні;
- В) Іноді;
- Г) Тільки деякі.

29. Чим займається відділ маклерів на біржі?

А) отримує інформацію від посередників та клієнтів, цілодобово відповідає на питання і запити брокерів;

Б) здійснює технічне обслуговування комп'ютерної техніки, акустику біржової зали і програмне забезпечення бази даних;

В) розповсюджує біржову інформацію серед брокерів і маклерів про результати торгів, які відбулися, про товарні ринки, про ринкову кон'юнктуру;

Г) здійснює торги, реєструє операції, оформляє результати торгів, починає торги, повідомляє про закінчення торгів.

30. До компетенції біржового комітету відноситься?

А) розглядання та затвердження правил роботи біржі;

Б) керівництво діяльністю біржі в період між загальними зборами її членів;

В) статистична звітність, господарсько-фінансове забезпечення діяльності біржі;

Г) розгляд заяв про прийом членів біржі, аналіз господарчої і фінансової діяльності підприємств, які бажають вступити в члени біржі.

31. Про яку з форму взаємовідносин бірж з учасниками торгів йде мова: «передбачає обслуговування біржовими брокерами комісійних умов; брокерська контора надає платні послуги клієнтам; плата становить визначений відсоток суми угоди»?

- А) комісійна форма взаємовідносин;
- Б) абонементна форма взаємовідносин;
- В) брокерська форма взаємовідносин;
- Г) акціонерно-пайова форми взаємовідносин.

32. Сутність акціонерно-пайової форми взаємовідносин бірж з учасниками торгів полягає у тому, що...?

А) здійснюється обслуговування біржовими брокерами на комісійних умовах; брокерська контора надає платні послуги клієнтам; плата становить визначений відсоток суми угоди;

Б) надається право участі у біржовій торгівлі брокеру (підприємству), що купує брокерське місце або акредитацію на біржі (реєстрація за плату) брокерської контори;

В) підприємства можуть брати участь у створенні біржі, купувати акції

або паї біржі, таким чином стаючи акціонерами або пайщиками, тобто засновниками біржі;

Г) здійснюється разове брокерське обслуговування за принципом вхідних квитків.

33. Договір-доручення – це ...?

А) офіційний некомерційний діловий лист, який вміщує в собі підтвердження (гарантію) виконання будь-яких дій або дотримання певних умов: термінів і факту оплати за отриману продукцію, виконану роботу чи надані послуги, гарантії якості тощо. Тобто, гарантійний лист є засобом забезпечення виконання зобов'язань стороною угоди;

Б) договір, згідно якому одна його сторона – повірений – бере на себе зобов'язання перед іншою стороною – довіритель – здійснить від імені і за рахунок останнього певні юридичні дії;

В) це співвідношення особистих грошей інвестора / трейдера, тобто депозиту на відповідному рахунку до загальної суми, яку він позичив у брокера для операцій на біржі;

Г) немає вірної відповіді.

34. Договір про виконання угоди щодо поставки біржового товару проти оплати коштів, укладення якого є можливим лише між членами біржі за формою, встановленою правилами біржі – це?

А) біржовий контракт;

Б) договір на брокерське обслуговування;

В) звіт брокера;

Г) договір-доручення.

35. Які існують форми взаємовідносин бірж з учасникамиторгів?

А) акціонерно-ділова, брокерська, абонементна, разова, змішана;

Б) акціонерно-пайова, брокерська, абонементна, комісійна, разова, змішана;

В) акціонерно-пайова, брокерська, абонентна, комісійна, пільгова, фінансова;

Г) немає правильної відповіді.

36. Для того щоб реалізувалася біржова угода, необхідна наявність та взаємодія таких суб'єктів біржових торгів, як?

А) клієнт-продавець біржового активу і клієнт-покупець біржового активу;

Б) клієнт-продавець біржового активу і брокер-продавця та клієнт-покупець біржового активу і брокер-покупця;

В) клієнт-продавець біржового активу і брокер-покупець;

Г) клієнт-покупець біржового активу і брокер-продавця.

37. Договір на брокерське обслуговування укладається між...?

А) брокерською конторою і клієнтом, (юридичною або фізичною особою), які бажають продавати або купувати товари через біржу чи конкретну брокерську фірму (контору);

Б) між біржою та брокером;

В) між членами біржі та брокерською конторою, яка здійснює посередницькі функції на біржі;

Г) немає вірної відповіді.

38. *Особливий діловий некомерційний лист, який містить в собі гарантію, іншими словами підтвердження виконання яких-небудь дій, оплати або дотримання певних умов: термінів і факту оплати за виконані роботи, поставлену продукцію, надані послуги, гарантію якості та інше – це ...?*

А) договір-доручення;

Б) біржовий контракт;

В) гарантійний лист;

Г) договірний лист.

39. *Фізична особа, яка є уповноваженою особою брокерської контори або учасником торговельно-інформаційної системи, або фірма, що здійснює цивільно-правові угоди щодо біржових об'єктів, які передбачають оплату біржових об'єктів проти їх поставки новому власнику від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам – це?*

А) брокер;

Б) дилер;

В) маклер;

Г) клерк.

40. *Офіційний документ, в якому міститься інформація про скоєні угоди і стан активів клієнта на брокерському рахунку за певний період – це?*

А) договір-доручення;

Б) договір на брокерське обслуговування;

В) звіт брокера;

Г) Біржовий контракт.

41. *Товар, що є об'єктом біржової торгівлі – це?*

А) Основний товар;

Б) Біржовий товар;

В) Котирувальний товар;

Г) Споживчий товар.

42. *Основні класи біржових товарів?*

А) речові папери, цінні папери, іноземна валюта;

- Б) речові товари, цінні папери, іноземна валюта;
- В) речові товари, іноземна валюта, дорогоцінні метали;Г) цінні папери, іноземна валюта, дорогоцінні метали.

43. *Мінімальний стандартизований обсяг продажу певного товару, зафіксований в типовому біржовому контракті – це?*

- А) біржовий бюлетень;
- Б) біржова ціна;
- В) біржова одиниця;
- Г) немає вірної відповіді.

44. *Сукупність характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені і передбачувані потреби – це?*

- А) ціна продукції;
- Б) зворотне котирування;
- В) характеристика продукції;
- Г) якість продукції.

45. *Як називається цінний папір, ім'я власника якого зафіксовано на його бланку і (або) в його реєстрі власників?*

- А) пред'явничий цінний папір;
- Б) похідний цінний папір;
- В) безпаперовий цінний папір;
- Г) іменний цінний папір.

46. *Якім вимогам мають відповідати товари, щоб стати об'єктом біржової торгівлі?*

- А) спеціальність і взаємодоповнюваність, масовість, вільне формування ціни;
- Б) стандартність і взаємозамінність, масовість, вільне формування ціни;
- В) стандартність і взаємозамінність, масовість, трансфертне ціноутворення;
- Г) немає вірної відповіді.

47. *Цінний папір, ім'я власника якого не фіксується безпосередньо на ньому, а його обертання не потребує ніякої реєстрації – це?*

- А) пред'явничий цінний папір;
- Б) похідний цінний папір;
- В) безпаперовий цінний папір;
- Г) іменний цінний папір.

48. *Цінні папери, в основі яких лежать майнові права на який-небудь актив називаються...?*

- А) основні цінні папери;
- Б) похідні цінні папери;

- В) товарні цінні папери;
- Г) іменні цінні папери.

49. *Визначення валютних курсів називається...?*

- А) валюта;
- Б) валютне котирування;
- В) валютний обмін;
- Г) валютне зіставлення.

50. *Співвідношення між двома валютами, за допомогою якого відбувається обмін однієї валюти на іншу називається...?*

- А) валютний курс;
- Б) валютне котирування;
- В) валютні операції;
- Г) валютне зіставлення.

51. *Угоди, що не вимагають додаткового узгодження умов або звірки параметрів угоди, тобто для таких угод життєвий цикл буде включати укладення і розрахунки, виконання угоди, називаються ...?*

- А) затверджені угоди;
- Б) незатверджені угоди;
- В) кеш-угоди;
- Г) пролонговані угоди.

52. *Як називається вид угоди з негайним строком виконання договору?*

- А) термінова біржова угоди;
- Б) касова біржова угоди;
- В) комбінована біржова угоди;
- Г) умовна біржова угода.

53. *Спосіб здійснення безготівкових розрахунків за зустрічними зобов'язанням між країнами, компаніями, підприємствами за продані і поставлені один одному товари, цінні папери та надані послуги, в основі якого лежить залік взаємних вимог і зобов'язань, що виходять з умов балансу платежів – це ...?*

- А) варрант;
- Б) кліринг;
- В) опціон;
- Г) форвард.

54. *Що дозволяє реалізувати біржова угода?*

- А) залучити інвестиції;
- Б) домовитися про постачання товарів;
- В) використовувати інструменти для зниження або розподілу ризиків;

Г) всі варіанти вірні.

55. Закінчіть речення: «Під час укладання угоди з реальним товаром продавець зобов'язаний мати товар в наявності представити його до поставки ...»?

- А) заздалегідь терміну, що передбачений у біржовому контракті;
- Б) у відповідний термін, що передбачений у біржовому контракті;
- В) у розстрочку;
- Г) за передоплатою.

56. У процесі біржового торгу угоди з купівлі-продажу або обміну продукції не можуть укластися між...?

- А) двома біржовими посередниками;
- Б) біржовими посередниками і відвідувачами;
- В) членами біржі і розрахунковою палатою;
- Г) біржовими посередниками і членами біржі.

57. До обов'язкових параметрів при укладенні угод не відносяться?

- А) об'єкт операції, обсяг операції;
- Б) ціна, за якою буде укладена угода, термін виконання угоди;
- В) упакування товару, місце виробництва товару;
- Г) розподіл витрат з транспортування, термін розрахунку за угодою.

58. Сутність будь-якої біржової угоди – це ?

- А) укладення договору між двома сторонами;
- Б) отримання прибутку;
- В) продаж біржового активу;
- Г) отримання біржового активу у власність.

59. Який етап, зазвичай, не проходять стандартизовані біржові угоди?

- А) фіксація угоди реєстратором;
- Б) реєстрація угоди в кліринговому центрі;
- В) проведення розрахунків між сторонами угоди і отримання товару покупцем;
- Г) апробація зразку товару.

60. Які ознаки угоди за наявним товаром?

- А) товар знаходиться під час торгу на території біржі на території біржі;
- Б) товар знаходиться в дорозі;
- В) готовий до відвантаження товар знаходиться на складі продавця;
- Г) всі варіанти вірні.

61. Перелік з цифровою індикацією актуальних заявок на покупку або продаж певного біржового активу за заданими учасниками цінами – це?

- А) біржовий бюлетень;
- Б) біржовий стакан;
- В) середня біржова заявка;
- Г) немає правильної відповіді.

62. *Визначена Котирувальною комісією біржі ціна товару, яка визначається шляхом аналізу цін угод, цін продавців та покупців на основі єдиних критеріїв та методик (методів) – це?*

- А) котирувальна ціна;
- Б) ціна попиту;
- В) ціна біржової угоди;
- Г) немає правильної відповіді.

63. *Інструкції клієнта брокеру на купівлю або продаж активу на біржі – це?*

- А) біржовий бюлетень;
- Б) біржовий стакан;
- В) середня біржова заявка;
- Г) біржова заявка.

64. *Заявка на купівлю (продаж) активу за ціною не більше (не менше) зазначеної – це?*

- А) ринкова заявка;
- Б) лімітна заявка;
- В) умовна заявка;
- Г) немає правильної відповіді.

65. *Про який термін йде мова: «це найвищий рівень ціни, яку покупець згоден заплатити за товар в обумовлений час»?*

- А) ціна пропозиції;
- Б) ціна попиту;
- В) ціна біржової угоди;
- Г) контрактна ціна.

66. *Заявка на покупку або продаж біржового активу, яка повинна бути виконана брокером негайно за поточною ринковою ціною – це?*

- А) ринкова заявка;
- Б) лімітна заявка;
- В) умовна заявка;
- Г) немає правильної відповіді.

67. *Термін, що позначає періодичне видання, яке випускається певною біржою – це?*

- А) біржовий бюлетень;
- Б) біржова котировка;

- В) спот;
- Г) опціон.

68. Що означає умовне скорочення «Bid» у біржових котируваннях?

- А) найнижча ціна, за якою продавець готовий продати біржовий актив;
- Б) найвища ціна, яку покупець пропонує за біржовий актив;
- В) найнижча ціна за біржовий актив за сьогоднішній день;
- Г) найвища ціна за біржовий актив за сьогоднішній день.

69. Що означає умовне скорочення «Last» у біржових котируваннях?

- А) сумарна кількість проторгованого (купленого і проданого) біржового активу на даний момент в порівнянні із значенням на початок торгового дня;
- Б) актуальне значення зміни ціни біржового активу в порівнянні з останньою угодою попереднього торгового дня;
- В) ціна останньої угоди, на яку погодилися покупець і продавець біржового активу;
- Г) кількість біржового активу проданого / купленого за цією ціною.

70. У біржових котируваннях AskSize дорівнює 5 (за умови, що 1 пункт = 100 одиниць біржового активу). Це означає, що?

- А) кількість біржового активу, який готові купити за ціною Ask дорівнює 500;
- Б) кількість біржового активу, який готові продати за ціною Ask дорівнює 500;
- В) кількість біржового активу, який було куплено за останню угоду дорівнює 500;
- Г) кількість біржового активу, який було продано за останню угоду дорівнює 500.

71. Оберіть вірну послідовність основних операцій, що виконуються під час процесу біржової торгівлі?

- А) вивчення попиту та пропозиції товару за межами біржі і вихід брокера на біржу; узгодження умов угоди між брокером-продавцем і брокером-покупцем, оформлення та реєстрація біржової угоди, біржового контракту і розрахунок з біржою; укладання біржової угоди в процесі біржового торгу; розрахунок клієнта з брокером за здійснену біржову угоду; поставка та одержання товару, розрахунок за нього між клієнтами брокерів;
- Б) вивчення попиту та пропозиції товару за межами біржі і вихід брокера на біржу; узгодження умов угоди між брокером-продавцем і брокером-покупцем, укладання біржової угоди в процесі біржового торгу; оформлення та реєстрація біржової угоди, біржового контракту і розрахунок з біржою; розрахунок клієнта з брокером за здійснену біржову угоду; поставка та одержання товару, розрахунок за нього між клієнтами брокерів;

В) вивчення попиту та пропозиції товару за межами біржі і вихід брокера на біржу; оформлення та реєстрація біржової угоди, біржового контракту і розрахунок з біржою; узгодження умов угоди між брокером-продавцем і брокером-покупцем, укладання біржової угоди в процесі біржового торгу; поставка та одержання товару, розрахунок за нього між клієнтами брокерів;

Г) узгодження умов угоди між брокером-продавцем і брокером-покупцем, укладання біржової угоди в процесі біржового торгу; оформлення та реєстрація біржової угоди, біржового контракту і розрахунок з біржою; поставка та одержання товару, розрахунок за нього між клієнтами брокерів; розрахунок клієнта з брокером за здійснену біржову угоду.

72. Лістинг – це...?

А) сукупність процедур включення цінних паперів у біржовий список, здійснення контролю за відповідністю цінних паперів встановленим біржою умовам і вимогам;

Б) це виключення цінних паперів з котирувального листа біржі;

В) це система умовних знаків, поширених в біржовій практиці;

Г) спосіб доступу до торгів на валютній, фондовій або товарній біржі з використанням Інтернету як засобу зв'язку через онлайн-брокера.

73. Біржові операції дозволяється здійснювати тільки?

А) членам біржі та брокерам;

Б) членам біржі та маклерам;

В) маклерам та брокерам;

Г) немає правильної відповіді.

74. «Відкупити маржу» на брокерському жаргоні на фондовій біржі означає...?

А) угоду, при якій витрати свідомо перевищують потенційний прибуток;

Б) наказ клієнта брокеру купити найближчий за терміном ф'ючерсний контракт і продати контракт на окремий строк;

В) купити цінні папери і сплатити готівкою в повному обсязі;

Г) що трейдер повинен продати або купити всі акції, зазначені в замовленні, перш ніж клієнт погодиться з виконанням.

75. Замовлення «з перемиканням» на брокерському жаргоні на фондовій біржі означає...?

А) розпорядження укласти угоду перед самим закриттям ринку;

Б) що виручка від продажу одних акцій може бути використана для покупки інших;

В) нетривалу затримку в розвитку ринкової кон'юнктури або незначну зміну цін на біржі;

Г) угоду, при якій витрати свідомо перевищують потенційний прибуток.

76. *Правила здійснення біржових операцій називають?*

- А) біржовою операцією;
- Б) біржовою сесією;
- В) регламентом біржі;
- Г) немає правильної відповіді.

77. *Виключення цінних паперів із біржового списку – це ...?*

- А) лістинг;
- Б) делистинг;
- В) трейдинг;
- Г) котирування.

78. *Система умовних знаків (сигналів), поширених у біржовій практиці – це?*

- А) біржові операції;
- Б) біржові правила;
- В) біржові жести;
- Г) немає правильної відповіді.

79. *Порядок виставлення і зняття товарів з біржових торгів передбачає, що інформація про товари, які виставляються на наступні торги, оприлюднюються на стенді за ...?*

- А) 12 годин до їх початку;
- Б) 24 години до їх початку;
- В) 36 годин до їх початку;
- Г) 48 годин до їх початку.

80. *Як називають трейдера, який продає або знаходиться у короткій позиції «Short», тобто заробляє на падінні ринку?*

- А) «бик»;
- Б) «ведмідь»;
- В) «білий слон»;
- Г) «вівця».

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СТАНУ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється за такими рівнями і критеріями:

Бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка
90 – 100	<p>Здобувач демонструє бездоганні, повні і міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі дисципліни, правильно і обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних розрахунках, аналізувати та співставляти дані на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь. Має знання сучасних технологій та методи розрахунків даної дисципліни. Під час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються.</p> <p>Зменшення з 100- бальної оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань, що стосуються дисципліни, яка вивчається, але виходить за рамки об'єму матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни, або здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.</p>	<p>Високий</p> <p>Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок що викладені в робочій програмі навчальної дисципліни. Власні пропозиції с здобувача в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати знання які він отримав при вивчення інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному поглибленому вивченні питань, що відносять до дисципліни яка вивчається.</p>	Відмінно (А)
82-89	<p>Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Може самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.</p> <p>Знає сучасні технології та методи розрахунків даної дисципліни. При виконанні контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпне пояснення.</p>	<p>Достатній</p> <p>Забезпечує здобувач у самостійне вирішення основних практичних задач в умовах, коли вихідні дані в них змінюється порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни.</p>	Добре (В)
74-81	<p>Здобувач в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності. Вміє пояснити основні положення виконаних завдань. Помилки у відповідях не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення при проведенні практичних занять, при виконанні контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, в межах дисципліни що вивчається.</p>	<p>Достатній</p> <p>Конкретний рівень, за вивченим матеріалом програми дисципліни. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають утруднення.</p>	Добре (С)
64-73	<p>Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, що передбачений програмою дисципліни та розуміє постановку стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.</p>	<p>Середній</p> <p>Забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни</p>	Задовільно (D)

60-63	Здобувач має певні знання, передбачені програмою дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, здобувач з труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних контрольних завдань значно формалізовано: відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	Середній Є мінімально допустимий у всіх складових програми дисципліни	Задовільно (E)
35-59	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчання дисципліни здобувач виконав, працював він пасивно, його відповіді в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у здобувача відсутня.	Низький Не забезпечує реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни	Незадовільно з можливістю повторного складання (F)
0-34	Здобувач повністю не виконав вимог програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними.	Незадовільний Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслив мету та завдання дисципліни	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (FX)

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота												Залік	Сума
Змістовий модуль 1													
Змістовий модуль 2													
T1	T2	T3	T4	T5	T5	T7	МКР	T8	T9	T10	МКР	30	100
5	5	5	5	5	5	5	10	5	5	5	10		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Про товарну біржу: Закон України № 1956-12 від 10.12.91 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1956-12>
3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
4. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків: Закон України від 30.10.1996 року № 448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про затвердження Вимог до договорів, які укладаються під час провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) - діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 641 від 3.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0060-21#Text>
6. Могилевська О.Ю., Резнік Н.П., Остапчук А.Д. Біржова діяльність : навч. посібн. Київ : КиМУ, 2018. 136 с.
7. Дикань В. Л., Назаренко І. Л., Плугіна Ю. А. Біржова діяльність: Підручник. [за ред. В. Л. Диканя]. Харків: УкрДУЗТ, 2017. 282 с.
9. Основи біржової діяльності: навчальний посібник / М.О. Солодкий, Н.П. Резнік, В.О. Яворська: [за ред. М.О. Солодкого]. К.: ЦП Компринт, 2017. 450 с.
10. Солодкий М.О. Біржовий товарний ринок: навч. посіб. Київ: ТЦ КОМПРИНТ, 2017. 465 с.

Допоміжна

1. Козак В., Москвін С., Посполітак В. Фінансові інструменти: операції з облігаціями: наук.-прак. посібн. Київ : DESPRO, 2019. 132 с.
2. Богріновцева Л. М., Ключка О. В. Моделі ціноутворення фінансових опціонів як інструментів хеджування ризиків. *Бізнес Інформ*. 2019. № 2. С. 390-395. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-2_0-pages-390_395.pdf
3. Ваніна Н., Грищенко О. Ринок цінних паперів. Практикум. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 176с.
4. Коваленко Ю.М. Управління фінансовими активами : підручник : у 2-х ч. Ірпінь : Університет ДФС України. 2019. 498 с.
5. Солодкий М.О. Біржова діяльність на ринку сільськогосподарської продукції: Монографія. Житомир: Полісся, 2010. 216 с.
6. Кужелев М. О., Стабіас С. М. Порівняння стратегій управління портфелем цінних паперів на фондовому ринку України. Науковий вісник

Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 5(4). С. 67–70.

7. Сотник І.М., Таранюк Л.М. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с. URL: <http://sites.znu.edu.ua/science-earth/assets/documents/principles/PidruchnykPidpryyemnytstvo-torhivlya-birzhova-diyalnist.pdf>. (дата звернення: 30.11.2020).

8. Сохацька О.М., Мельник Ю.В. Біржова справа: підруч. для студентів ВНЗ. Терноп. нац. екон. ун-т. Вид. 3-тє, перероб., змін. та допов. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 654 с.

9. Вавдійчик І.М. Сучасний стан та тенденції розвитку біржової торгівлі в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. №15. С. 182- 185.

10. Кужелєв М., Головенко І. Фондові біржі як елемент інфраструктури національного ринку цінних паперів: тенденції розвитку. Економічний вісник університету. 2017. Випуск 33/1. С. 343–349.

11. Мацкевич Я.М. Роль біржової діяльності у розвитку інфраструктури регіональної торгівлі сільськогосподарською продукцією. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 6. С. 177–182.

12. Машлій Г. Проблеми підвищення ефективності біржової торгівлі в Україні. Вісник ТДТУ. Серія «Економіка». 2016. № 1. С. 170–172.

13. Ясенецький В.С. Особливості функціонування бірж як складової ринкової інфраструктури. Бізнес Інформ. 2014. № 1. С. 333- 337.

14. Бондарук Т.Г., Богріновцева Л.М. Роль ринку цінних паперів як джерела фінансування державного боргу. *Інтернаука. Серія: Економічні науки.* 2023. №7. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16905405619086.pdf>

15. Кострач Л.М. Застосування опціонних контрактів як похідних фінансових інструментів. *Електронне наукове фахове видання «Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.* 2010. Вип. 2.

16. Кострач Л.М. Оцінка волатильності ризику вітчизняного біржового ринку. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право).* 2012. №4(59). С. 82-88

17. Богріновцева Л.М., Вергелюк Ю.Ю., Коваленко Ю.М. Державні облігації як інвестиційний інструмент в періоди фінансової нестабільності. *Інфраструктура ринку.* 2023. №73. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/73-2023>

18. Богріновцева Л.М., Ключка О.В. Особливості розвитку ринку державних боргових цінних паперів України. *Економіка та суспільство.* 2023. №53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2629/2547>

19. Житар М. О., Белін В.С., Оліщук О.Г. Активізація ринку облігацій внутрішньої державної позики як інструменти впливу на економіку України. *Економіка та держава.* 2020. № 12. С. 67-71.

20. Ю. Коваленко, О. Шевчук, А. Ясентюк. Особливості розвитку біржового ринку України в умовах пандемії COVID-19. *Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період*: монографія / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., к.е.н., доц. Пічик К.В. К.: Інтерсервіс, 2022.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Аграрної біржі. URL: <http://www.agrex.gov.ua>
2. Асоціація «Біржові та електронні майданчики». URL: <http://www.aeaer.com.ua>
3. Асоціація «Українські фондові торговці». URL: <http://www.aust.com.ua>
4. Блог компанії RockInvest. Навчання інвестуванню на фондових біржах США. URL: <http://rockinvest.com.ua/blog>.
6. Моніторинг біржового ринку (журнал). URL: <http://www.memjournal.agrex.gov.ua>.
7. Національний депозитарій України. URL: <http://www.csd.ua>.
8. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua>
11. Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках. URL: <https://settlement.com.ua/>
13. Українська асоціація інвестиційного бізнесу. URL: <http://www.uaib.com.ua>
14. Українська біржа. URL: <http://www.ux.ua>
17. Українська фондова біржа. URL: <http://www.ukrse.com.ua>
18. Фондова біржа «ІННЕКС». URL: <http://www.innex-group.com>
19. Фондова біржа «Перспектива». URL: <http://www.fbp.com.ua>
20. Фондова біржа ПФТС. URL: <http://www.pfts.com>